

Hallinto- ja ohjausosasto
Niina Puolusmäki, budjettineuvos

25.9.2024

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaosto / Eduskunnan lakivaliokunta

Oikeusministeriön lausunto hallituksen esityksestä (HE 109/2024 vp) valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Oikeusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan vuodelle 2025 määrärahoja noin 1,2 miljardia euroa. Hallinnonalan määrärahataso on mitoitukseltaan noin 26 miljoonaa euroa enemmän kuin kuluvan vuoden varsinaisessa talousarviossa, kun vuosittain vaihtelevia vaalimenoja ei oteta huomioon.

Valtioneuvoston selonteossa (VNS 13/2022 vp) oikeudenhoidosta käsiteltiin laajasti oikeudenhoidon toimintaedellytyksiä, kehittämismahdollisuuksia ja tavoitteita. Selonteossa todettu nykyisten tehtävien rahoitusvaje. Rahoitusvajeen korjaus 75 milj. eurolla sisältyy kehyspäättökseen täysimääräisesti vuodesta 2026 lukien. Ensi vuoden talousarvioesitykseen sisältyy yhteensä 65 milj. euroa eli 35 milj. euroa lisäystä kuluvaan vuoteen. Oikeudenhoidon vakaan taloudenpidon pohja vahvistuu lisäysten myötä.

Oikeusministeriön pääluokkaan on kohdennettu valtion säästöihin nähden pienempi säästövelvoite, sillä hallitus haluaa huolehtia Suomen ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuudesta sekä oikeudenhoidon toimintakyvystä. Valtion yhteensä 9 miljardin euron sopeutustarpeeseen on kuitenkin tarpeen osallistua myös oikeushallinnossa. Talousarvioesitys sisältää oikeusministeriön pääluokkaan leikkauksia yhteensä n. 19,8 milj. euroa, josta n. 1,9 milj. euroa on erillistä avustussäästöä ja 17,9 milj. euroa tuottavuusohjelman mukaista säästöä. Huomioiden pääluokkaan tehdyt lisäykset ja pienemmät säästövelvoitteet, kokonaisuudessaan oikeudenhoidon toimintaedellytykset kehittyvät ensi vuonna suotuisaan suuntaan.

Oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuusohjelman mukaiset vuoden 2025 säästöt ovat 17,9 miljoonaa euroa, josta n. 13,6 miljoonaa euroa on talousarvioesityksessä kohdennettu

toimintamenomomenteille. Oikeudenhoidon turvaamiseksi säästöjä haettiin myös muilta kuin toimintamenomomenteilta. Vuoden 2025 talousarvioesityksessä säästöjä sisältyy tämän vuoksi avolaitostöihin, ICT-menoihin ja avustuksiin. Merkittävät säästöt Rikosseuraamuslaitokselle eivät ole vankilaturvallisuutta vaarantamatta mahdollisia. Sen sijaan mahdollisena leikkauskohteena nähdään avolaitostöihin käytetyt työnantajille maksetut korvaukset. Vankien työtoiminta avolaitostyöpaikoissa on keskeistä ja vankitoiminnan sekä kuntouttavan työn merkitys on tunnistettu. Tämän vuoksi avolaitustyöt ovat jatkossakin tilaajille veloitusettomia.

Tuottavuusohjelman onnistunut toteuttaminen vaatii sekä valtionhallinnon keskitettyjä säästötoimia että hallinnonalan omia tuottavuus- ja sujuvoittamistoimia. Oikeusvaltiossa keskeistä on, että kansalaiset ja yritykset pystyvät luottamaan sekä lainsäädäntö- että oikeusprosesseihin. Kansalaiselle oikeudenhoidon prosessien tulee olla sujuvia. Oikeudenhoidon ketjumainen, toimijoiden väliset riippuvuussuhteet huomioiva kehittäminen vaatii kokonaisvaltaista tuottavuuden ja toimintatapojen tarkastelua. Prosessien sujuvoittaminen parantaa tuottavuuden lisäksi myös oikeudenhoidon palvelukykyä ja toiminnan laatua. Vuonna 2025 toimintamenojen säästöjä toimeenpannaan myös leikkaamalla kertaluonteisesti siirtyvien määrärahojen tasoa. Tämän johdosta vuoden 2025 momenttikohtaiset säästöt eivät kuvaa pysyvää säästötasoa.

Prosessien lisäksi oikeushallinnon rakenteita uudistetaan. Käynnissä kaksi rakennehanketta, joiden myötä 1.1.2025 toimintansa aloittavat Oikeuspalveluvirasto ja Oikeushallinnon erityisviranomaiset -virasto. Oikeudenhoidon toimialan kehittämisen rakenteellisten ja toiminnallisten ratkaisujen tavoitteena on parantaa oikeudenhoidon toiminnan vaikuttavuutta, tuottavuutta ja taloudellisuutta.

Rikosketjun toimijat oikeushallinnossa

Talousarvioesityksessä tuomioistuinten toimintamenojen määrärahasoksi esitetään noin 370 milj. euroa, mikä on noin 17 milj. euroa enemmän kuin kuluvan vuoden varsinainen talousarvio. Oikeuspalveluviraston toimintamenojen määrärahasoksi esitetään noin 96 milj. euroa, mikä on noin 3 milj. euroa enemmän ja Syyttäjälaitoksen määrärahasoksi esitetään noin 64 milj. euroa, mikä on noin 1 milj. euroa enemmän sekä Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenojen määrärahasoksi esitetään noin 294 milj. euroa, mikä on noin 9 milj. euroa enemmän kuin kuluvan vuoden varsinainen talousarvio.

Hallitusohjelman mukainen rangaistusten kiristäminen on aloitettu ja ensikertalaisuutta koskeva esitys on eduskunnan käsittelyssä. Tähän liittyen talousarvioesitys sisältää 656 000 euroa Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenoihin. Hallituksella on yhteinen vahva tahtotila korjata aserikoslainsäädännön epäkohtia ja esitys tuodaan eduskuntaan tämän vuoden aikana, jolloin pääsemme keskustelemaan näistä yksityiskohdista tarkemmin. Talousarvioesitys ei vielä sisällä tähän liittyen määrärahoja.

Talousarvioesitys sisältää 6,45 miljoonaa euroa vankiloiden turvatekniikkaan ja siten vankilaturvallisuuden parantamiseen. Tällä turvataan Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisuudet ottaa vastaan aiempaa enemmän vankeja. Ajantasainen turva- ja valvontatekniikka on edellytys henkilöstön ja vankien turvallisuuden varmistamiselle etenkin vankimäärän kasvaessa. Turvalliset olosuhteet ovat perusta rikosseuraamusasiakkaiden kuntoutumiselle sekä henkilöstön tulokselliselle työskentelylle ja työhyvinvoinnille.

Vaalit

Vaalien kokonaiskulut oikeusministeriön pääluokassa vuonna 2025 ovat n. 9,1 milj. euroa. Alue- ja kuntavaalit toimitetaan 13.4.2025. Valtiollisia vaaleja ei järjestetä vuonna 2025.

Ulosotto

Talousarvioesityksessä ulosottolaitoksen toimintamenojen määrärahasoksi esitetään n. 111 milj. euroa, joka on n. 1 milj. enemmän kuin kuluvan vuoden varsinainen talousarvio. Ulosottolaitokselle kohdennettu merkittävin lisäys on 6,5 miljoonaa oikeudenhoidon resurssien vahvistamiseen osana selontekorahoitusta. Talousarvioesityksessä arvioidaan, että htv-taso voidaan kasvavan rahoituksen avulla säilyttää 1 140 henkilössä. Ulosottomenettelyä on laajasti digitalisoitu ja toimintaa tehostettu. Osana tuottavuusohjelmaa Ulosottolaitos on tarkastellut toimipaikkaverkoston karsimista säästöjen saamiseksi ja palvelujen kehittämiseksi. Viraston ehdotus on ministeriössä virkavalmistelussa.

Hallinnonalan ja toiminnan haasteet resurssien riittävyyden näkökulmasta

Tietosuojavaltuutetun resurssitilanne on vaikea, koska valtuutetun valvontatehtävät ovat merkittävästi lisääntyneet ja lisääntyvät edelleen. Huoli tietosuojavaltuutetun resurssien riittävyydestä on vahvasti tiedostettu ja oikeusministeriössä tehdään vuonna 2024 tehostetusti resurssien ja tehtävien tarkastelua yhdessä viraston kanssa. Tarkoituksena on, että resursseja tullaan käsittelemään seuraavissa kehys- ja talousarvioneuvotteluissa.

Vankimäärä kasvaa ja kolmen uuden vankilan valmistuvat 200 vankipaikkaa tulevat helpottamaan tilannetta vuoteen 2026 mennessä. Nämä vankipaikat tarvitaan ensisijaisesti aiemmin tehtyjen lainsäädännön uudistusten, mm. seksuaalirikos- ja tutkintavankeuslainsäädännön, aiheuttamiin vankimäärän lisäyksiin ja nykyisen yliasutuksen purkamiseen. Tämän lisäksi Rikosseuraamuslaitos ennakoii vankimäärän edelleen kasvavan lähivuosina noin 250 vangilla, vaikka lainsäädäntöön ei tehtäisi uusia vankimäärää lisääviä kiristyksiä. Henkilöstön saatavuuteen ja riittävään henkilötyövuosiresursointiin tulee kiinnittää erityistä huomioita. Osaavan henkilöstön riittävä määrä suhteessa vankien määrään, laitusrakenteeseen ja toimintaan tulee olla tasapainossa siten, että vankilaturvallisuus voidaan varmistaa. Lisäksi on tärkeää, että resursseja voidaan ohjata vankien päihde- ja mielenterveyskuntoukseen. Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat yleisiä ja kuntoutuksella voidaan edistää vankien vapautumisen jälkeistä integroitumista yhteiskuntaan, mikä osaltaan vähentää myös uusintarikollisuuden riskiä. Samoin tulee huolehtia tiettyjen erityisryhmien, kuten naisvankien sekä nuorten ja alaikäisten, vankipaikkasijoittamiseen liittyvistä erityiskysymyksistä. Erityisryhmien tarpeet tulee ottaa huomioon tila-, toiminta- ja turvallisuusratkaisuissa.

Oikeusministeriön hallinnonalan avustukset

Avustussäästöjen osalta kehyspäätöksen mukaista 3,5 miljoonan euron säästöä voitiin budjettiriihessä merkittävästi pienentää 1 948 000 euroon. Avustusmomentille on kohdennettu lisäksi tuottavuusohjelman mukainen 365 000 euron leikkaus. Lisäystä momentille on osoitettu 700 000 euroa nuorten toimintamallin levittämiseen nuoriso- ja jengirikollisuutta ehkäisevä ja torjuva toimenpideohjelman rahoituksesta.

Oikeusministeriön talousarvioehdotuksessa avustusleikkauksen kohdentamisessa on tehty priorisointeja, joissa on otettu huomioon saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämisen ja rikoksen uhrien tukipalveluiden rahoittamisen lakisääteisyys sekä hallitusohjelman painotukset kriminaalipolitiikan uudistamiseen sekä nuoriso- ja jengirikollisuuden torjumiseen. Kokonaisuudessaan vähennykset tarkoittavat rauhantyön avustusten sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen avustusten lakkauttamista ja muilta osin avustusten pienentymistä.

	Vuoden 2024 avustukset	Aiemman kehityksen mukainen v.2025 avustustaso	Leikkaus	TAE 2025 avustus
Saamelaiskäräjien toiminta-avustus	4 968 000 €	4 977 000 €	-202 000 €	4 775 000 €
Saamen kielilain mukaiset avustukset	250 000 €	250 000 €	-130 000 €	120 000 €
Ihmisoikeusliitto ry	330 000 €	230 000 €	-130 000 €	100 000 €
Julkisen sanan neuvosto	135 000 €	135 000 €	-33 000 €	102 000 €
Pakolaisneuvonta ry	300 000 €	300 000 €	-125 000 €	175 000 €
Rikosuhripäivystystoimintaan	5 000 000 €	4 800 000 €	-65 000 €	4 735 000 €
Nollalinja-toiminta	725 000 €	725 000 €	0 €	725 000 €
Naisten Linja ry:n toiminta	100 000 €	100 000 €	0 €	100 000 €
Ihmiskaupan uhrien auttamiseen	300 000 €	300 000 €	-300 000 €	0 €
Nuorten toimintamallin levittämiseen ja radikalisaation ehkäisy	1 350 000 €	1 350 000 €	-450 000 €	900 000 €
Lisäys edellä mainittuun: nuoriso- ja jengirikollisuutta ehkäisevä ja torjuva toimenpideohjelma				700 000 €
Väkivalta- ja seksuaalirikollisuuden palvelut	575 000 €	575 000 €	-175 000 €	400 000 €
Paikalliset rikosentorjuntahankkeet	70 000 €	70 000 €	-38 000 €	32 000 €
Talousosaamisen edistäminen	650 000 €	650 000 €	-300 000 €	350 000 €
Rauhantyön järjestöjen avustukset	325 000 €	325 000 €	-325 000 €	0 €
Oikeusjärjestyksen ja demokratian kehittäminen	0 €	40 000 €	-40 000 €	0 €
YHTEENSÄ	15 078 000 €	14 827 000 €	-2 313 000 €	13 214 000 €

Lisätiedot:

Budjettineuvos Niina Puolusmäki p. 02951 50103, (etunimi.sukunimi@gov.fi)